

Kapitel 6

Att förvandla hobby till försörjning

Lars Ivarsson

Inledning

De flesta människor har något specifikt fritidsintresse, något de frivilligt och mer eller mindre entusiastiskt ägnar sig åt. För vissa handlar det snarast om avkoppling och förströelse (*casual leisure*) som att läsa böcker, lyssna på musik, vistas i naturen, gå på museum, teater eller bio och så vidare. För andra handlar det om ett mera aktivt hobbyutövande (*serious leisure*) som kommer till uttryck genom att exempelvis spela fotboll, musik eller teater; författa texter, måla tavlor eller klättra i berg.

De flesta som har ett stort intresse för ett särskilt område, en specifik aktivitet eller ett visst utövande – som förvisso fångslar individen – nöjer sig dock med att ha detta intresse som en (i många fall tidskrävande och entusiasmerande) hobby. För somliga är det emellertid inte tillräckligt att ha intresset som enbart hobby; de önskar och strävar mot att kunna försörja sig på det. Det är denna förekomst som detta kapitel handlar om.

Kort introducering av arbetsforskning och fritidsforskning

Även om arbetsforskningen har ägnat sig åt ett fastställande av det så kallade ”goda arbetet” (se Kantelius kap 10 i denna bok) har inte något större intresse tilldelats förekomsten av att få sin försörjning från ett område som överensstämmer med individens personliga intresse, dennes hobby eller för all del passion. Kategoriseringarna av det goda arbetet (se t ex Thorsrud & Emery 1969; Eppler & Nelander 1984; Karasek & Theorell 1990; Abrahamsson 2005; Abrahamsson & Johansson 2008) bortser allt som oftast från *vad* man arbetar med. Så länge individen ställs inför något så när utmanande arbetsuppgifter som denne kan hantera och har kontroll över spelar det mindre roll om man är svetsare på ett båtvarv, ekonomisk rådgivare på en bank eller läkare på en akutmottagning.

Medan föreställningar om arbete inkluderar ett visst mått av tråkighet, med inslag av något nödvändigt ont (Grenholm 1988), uppfattas fritiden emellertid

vara förknippad med välbehag. Paulsen (2010:23) skriver följande angående arbete och det övriga livet:

Många upplever – särskilt om de inte tillhör det fåtal som får betalt för att filosofera eller måla tavlor – att arbetet hindrar dem från viktigare saker i livet. Idag värderas generellt familj, vänner och fritidsintressen högre än arbetet enligt de etablerade attitydundersökningarna.

Att betrakta ett hobbyutövande som en mer eller mindre naturlig motpol till lönearbetet är tämligen utbrett (Juniu et al 1996). Att utöva en hobby ger en möjlighet att komma ifrån och få andrum (Hunt 2004; Kane & Zinks 2004), en upplevd frihet (Neulinger 1981) och en sorts behaglig känslomässig upphetsning som vanligtvis saknas i de vardagliga rutinerna (Dunning 1999).

Inom fritidsforskningen har man i synnerhet intresserat sig för det aktiva hobbyutövandet som enligt Stebbins (2001:54, *egen översättning*) utgörs av ett ”oupphörligt utövande av en amatör, hobbyist, karriärvolontär som fångslar utövaren genom aktivitetens komplexitet och dess utmaningar.” Det som fritidsforskarna benämner *serious leisure* är aktiviteter, sysslor, utövanden som utan tvivel kan vara ett yrke såväl som en hobby. Det är inte aktiviteter i sig som avgör om något ska betraktas som ett arbete, en hobby eller rent av något annat. Skiljelinjen mellan hobby och arbete utgörs – enligt fritidsforskarna – av huruvida individer får betalt för att utöva aktiviteten ifråga (*professionella*) eller om utövandet sker på den obetalda fritiden (*amatörer*). Samma gränsdragning görs i praktiken även av arbetsforskare där begreppet *nödvändighetens sfär* har använts i syfte att urskilja arbete från andra aktiviteter. Karlsson (2009:58) skriver följande:

När jag håller på att lära mig bokbinderi, så är det något jag gör på min fritid och jag är inte beroende av den verksamheten för min försörjning; den ligger för min del inte inom nödvändighetens sfär och kan därmed inte betraktas som arbete. Men när den bokbindaren som är min lärare själv binder böcker, så är det en del av hans yrkesverksamhet, något som han måste göra för att få sin utkomst; det är därmed arbete. När jag binder en bok och när han gör det, så är det alltså precis samma aktivitet – även om han gör det skickligare än jag – men i mitt fall sker det inom frihetens sfär och i hans inom nödvändighetens sfär; i mitt fall är det en fritidsverksamhet, i hans fall arbete.

För arbetsforskare liksom för fritidsforskare är det således inte konkreta aktiviteter eller utövanden som avgör om något är ett arbete eller en fritidssyssla/hobby. Det handlar istället om de betingelser och relationer som omger aktiviteten eller utövandet. Något förenklat kan det påstås att arbetsforskningen verkar utifrån ett underliggande (historiskt) perspektiv om att göra det bästa möjliga av en situation som till sin natur kan upplevas ovärdig, exploaterande eller åtminstone inte särskilt attraktiv. Fritidsforskningen däremot, tar en i viss utsträckning diametralt

motsatt utgångspunkt genom att studera det positiva och attraherande som med viss automatik uppstår i ett hobbyutövande.

Syfte, metod och material

Det övergripande syftet med detta kapitel är att se närmare på sammanfogandet av det stora personliga intresset och försörjningen, dvs förekomsten av att ha sin hobby som (betalt) arbete. Att det bland musiker, idrottare, konstnärer och så vidare finns passion i arbetet – som i jämförelse med andra yrkesgrupper är av alldeles särskild karaktär – är högst troligt. Den allmänna uppfattningen förefaller vara att det är bekymmerslöst och exalterande att kunna livnära sig på något som de flesta av oss får lov att ägna sig åt på den obetalda fritiden. Men är det verkligen alltigenom bedårande? Mera konkret avser jag att i den följande texten belysa, diskutera och resonera om de (eventuellt) negativa faktorer, aspekter och konsekvenser som kommer av ett helhjärtat satsande på det stora intresseområdet som inkomstkälla.

Kapitlet baseras till största del på så kallade sekundärdata. Den empiri som används kommer i huvudsak från memoarer, biografier, tidningsartiklar, radio- och teveintervjuer, dokumentärer, citat i andra studier samt inlägg på olika diskussionsföra på Internet. Vid sidan av de sekundära källorna har en djupintervju med musikskribenten Martin Popoff genomförts. Analyserandet av de sekundära källorna har gjorts i likhet med tematiska analyser av traditionella intervjuutskrifter. I de upplevelsebeskrivningar som jag tagit del av har jag medvetet och systematiskt fokuserat på kronologiska händelseförlopp vilket i korthet har handlat om fyra faser: (1) begynnelsen; (2) strävandet; (3) realiserandet; och i förekommande fall (4) avslutet. I samband med detta har jag (i respektive fas) sökt efter olika uttryck för passion och exploatering. De personer som utgör det empiriska materialet är i huvudsak utövare eller före detta utövare inom områden som sport och musik. Detta urval är strategiskt då det åtminstone teoretiskt sett torde vara så att området för försörjningen också utgör det stora personliga intresset för dessa individer.

Det senmoderna samhällets reflektivitet

Vår tid kännetecknas – enligt Giddens (1991) – bland annat av reflexivitet, vilket innebär att vi i allt större utsträckning funderar över vem eller vad vi vill vara och utifrån det så att säga skapar oss själva. Detta gäller en rad olika områden och inte minst yrkeslivet. Vi är inte längre lika bundna vid social klasstillhörighet och det är långt ifrån självklart att följa föräldrars fotspår vad gäller yrkesval. Till stor del anses var och en av oss vara ansvarig för att skapa den framtid vi önskar och det förefaller som att tanken om att vara ”sin egen lyckas smed” är mer framträdande nu än någonsin tidigare i historien. Abrahamsson (2005:31) konstaterar att ”attityden till arbete har under tidernas lopp växlat från exploatering till självförverkligande” vilket omfattar en förändrad syn – inte minst bland blivande arbetstagare – gällande förekomsten och vikten av att ha ett arbete som förser personen ifråga med betydligt mer än bara en ekonomisk ersättning och att ha något att göra. I enlighet med tankarna om att förverkliga sig själv inom ra-

men för (löne-)arbetet har det traditionella utbildningsväsendet skapat till exempel gymnasieutbildningar med inriktning mot sådant som fotboll, sportfiske, äventyrsturism, dans och teater.

I anknytning till självförverkligande kan Allvins (1997) tankar om ”det egna livsprojektet” kopplas, i vilket personliga intressen och hobbyer har en framträdande plats. Allvin hävdar att arbete (i betydelsen försörjning) och livsprojekt kan utgöras av tre olika relationer som kopplat till denna text ger följande utfall: (a) *livsprojektet och försörjningen sammanfaller helt*, vilket kan exemplifieras av en starkt musikintresserad person som också försörjer sig som musiker; (b) *livsprojektet och försörjningen sammanfaller delvis*, som i fallet med den starkt musikintresserade som inte förmår att livnära sig som musiker men som exempelvis arbetar i musikaffär, på skivbolag eller som konsertarrangör; (c) *livsprojektet och försörjningen sammanfaller inte alls*, vilket kan illustreras av den starkt musikintresserade vars arbete inte har någon som helst koppling till området musik.

Människors olika livsprojekt förefaller vara av en särskild beskaffenhet som inte utan betydande ansträngning (plus mod och tur) kan förvandlas till en inkomstbringande källa. I ett diskussionsforum⁷ på Internet meddelar en person vid namn Don Claybrook att han längtar efter att kunna livnära sig som jazzmusiker:

Jag har precis kommit tillbaka till mitt arbete efter helgen och jag undrar vad i hela fridens namn jag gör här. Hela mitt liv har jag, och förmodligen även ni, hört att man ska skaffa sig ett jobb man trivs med. [...] ”Livet är kort, man borde göra det man älskar” tänker jag samtidigt som jag ser mig själv för alltid springandes runt i ekorrhjulet (egen översättning).

I citatet ovan framträder en tydlig och kraftig önskan om att sadla om från ett arbete som inte förser den anställde med särskilt mycket glädje, till en försörjning som ligger i linje med det stora personliga intresset, hobbyn eller till och med passionen. Det är inte något anmärkningsvärt eller konstigt med en sådan önskan. Förmodligen skulle många av oss (som har mer eller mindre traditionella yrken) gladligen byta vårt nuvarande arbete mot en försörjning som fotbollsspelare, rockgitarrist, deckarförfattare och så vidare. De flesta av oss – oavsett om vi har ett arbete, är arbetslösa eller fortfarande studerar – försöker emellertid inte på allvar realisera våra önskemål (inkluderat föreställningar och illusioner i varierad omfattning) om det personliga drömyrket. Inte desto mindre finns det personer som helhjärtat försöker förverkliga drömmen om att försörja sig på ett visst utövande som för andra är en (passionerad) hobby.

7

http://www.democraticunderground.com/discuss/duboard.php?az=view_all&address=256x2371.

Utövandets attraktionskraft

Människor har vitt skilda fritidsintressen och hobbyer och det svårt att säga vad det är som gör att somliga fastnar för exempelvis fotboll, andra för musik och några för teater. Visserligen kan det hävdas att utövandet ifråga skänker glädje och tillfredsställelse på ett eller annat sätt men medan vissa betraktar utövandet närmast i termer av förströelse är det för andra förknippat med väsentligt djupare känslor. Den specifika aktiviteten för de passionerade har ”obeskrivliga egenskaper som inte kan fångas och förmedlas språkligt för utomstående” (Wacquant 1995:512, *egen översättning*). Den som inte delar en viss passion kan antagligen inte, i någon djupare mening, verkligen förstå den attraktion som området, aktiviteten, utövandet har på den passionerade.

Bland dem som eftersträvar en försörjning inom ett specifikt område, via aktiva utövare till numera före detta utövare återkommer gång efter annan den plötsliga förälskelse som uppstod när de i unga år kom i kontakt med aktiviteten ifråga. Den före detta ishockeyspelaren Mario Lemieux säger: ”Så länge jag kan minnas ville jag bli professionell ishockeyspelare. Sporten blev min passion i det ögonblick jag kom i kontakt med klubba och puck” (Lemieux et al 1997:11, *egen översättning*) och Joe Sakic (tillika före detta professionell ishockeyspelare) berättar att när han som fyraåring för första gången fick följa med sin pappa på ishockeymatch visste han att det var ishockeyspelare han ville bli (Nyström 2004:63). Skådespelaren Tom Cruise uppger: ”Så fort jag började med skådespeleri kände jag att jag skulle begå ett fruktansvärt misstag om jag inte satsade på det” (Johnstone 2007:67, *egen översättning*) och Gordon Taylor (ordförande i de engelska fotbollsspelarnas fackförbund och själv före detta spelare) skriver i förordet till boken *Living to play* (Harding 2003, *egen översättning*).

Det kan onekligen sägas om hjältar från förr och nu, liksom alla de tusentals som förgyllt våra fotbollsplaner över åren, att ingen av dem skulle ha bytt fotbollskarriären mot något annat, och inget annat i deras liv efter den aktiva karriären har motsvarat upphetsningen av att vara fotbollsspelare.

Utsagor som de ovan refererade, visar att för somliga är ett specifikt utövande inom ett visst område att snarast betrakta som ett kall (Wacquant 1995:507). Det har en sådan stark attraktionskraft att somliga bokstavligen inte kan föreställa sig att inte försöka med alla tänkbara medel att förvandla den stora passionen till en betald sysselsättning.

Ett satsande på en karriär inom vad vi kan kalla ett hobbyliknande yrke – eller med Svensson och Ulfsdotter Erikssons (2009:26) terminologi: drömyrke, såsom idrottsproffs och rockmusiker – förefaller emellertid fordra en total fokusering och ett helhjärtat engagemang. De intensivt positiva känslor som kommer av att ägna sig åt en specifik aktivitet medför att de passionerade ägnar enormt mycket tid och energi åt utövandet. I memoarer av och biografier över personer som har eller har haft en karriär som exempelvis idrottare eller musiker framkommer det att allt som oftast har utövandet varit överordnat allt annat, inte minst i begynnelsen. Inom vissa områden – om inte till och med de flesta – är det dessu-

tom nödvändigt att påbörja utövandet i mycket unga år: ”Det går inte att börja sent och förvänta sig framgång” (Westby 1960:227, *egen översättning*).

Det är i sanning svårt (och i viss mån kanske omöjligt) att helt och fullt förklara liksom att förstå *exakt vad* som är så oemotståndlig med ett visst område och ett visst utövande. Likväl kan det hävdas handla om ett slags förtrollning som vanligtvis griper tag i individen under dennes tidiga levnadsår och som ogärna släpper taget. Förtrollningen, eller attraktionen, är intimt förbunden med motivation såväl som identitet, vilket behandlas närmast.

Motivation och identitet

Något generaliserat motiveras människor att agera (i vid bemärkelse) då effekterna av ett specifikt handlande upplevs mer positiva än effekterna av att inte handla på detta specifika sätt (Vroom 1995). Inom arbetslivsforskning har man egentligen inte ägnat något större intresse åt frågan varför människor över huvud taget (löne-)arbetar. Detta spörsmål har behandlats som en sorts icke-fråga och eventuellt är svaret självklart, åtminstone för somliga. Hur det än må vara med förförståelsen, kan frågan sannolikt besvaras med att arbete – på ett eller annat sätt – är ett tilltalande alternativ till arbetslöshet. För det första förser arbetet den anställde med en ekonomisk ersättning som oftast överstiger arbetslöshetsersättningen, vilket somliga för övrigt upplever vara den enda anledningen till att arbeta över huvud taget (en så kallad instrumentell inställning till arbete). För det andra tillhandahåller arbetet vanligtvis uppskattade (latenta) funktioner som tidsstruktur, sociala kontakter, kollektiva mål, regelbunden aktivitet, samt social status och identitet (Jahoda 1982). Ingen av ovan nämnda funktioner är dock kopplade till arbete som sådant (även om det är svårt att tillgodose dessa på annat sätt), vilket indikerar att arbetet i realiteten för många snarast är ett redskap för att tillgodose olika typer av mera allmänna behov och önskemål.

Motivationsforskare (t ex Losier et al 1993; Deci & Ryan 2000; Sarrazin et al 2002) talar i huvudsak om två skilda typer av motivation: inre respektive yttre. En inre motivation handlar om att utövandet/deltagandet i sig själv har ett egenvärde; utövandet kan sägas vara själva *målet*, det är tillräckligt i sig. För den som däremot drivs av yttre motivation är utövandet/deltagandet istället underordnat eller till och med inte särskilt tilltalande; utövandet är endast ett *medel* för att nå något annat mål bortom det specifika utövandet. I tabell 1 ges en summarisk översikt av olika typer av motivation, i vilken jag också har försökt att åskådliggöra de olika typerna med ett konkret exempel – att spela fotboll. Men vi kan även tänka oss andra exempel: obetalt övertidsarbete, en viss (yrkes-)utbildning eller varför inte rent av lönearbete.

Eventuellt är det lätt att tro att somliga bestämmer sig för att försöka bli rockmusiker, fotbollsproffs eller skådespelare till följd av en önskan om att bli kända, populära eller tjäna stora pengar. När det rör sig om individer som sedermera kommit att försörja sig på en hobbyliknande aktivitet förefaller de emellertid inte – åtminstone initialt – ha drivits av en önskan om att bli vare sig förmögen eller känd. Frågan är om pengar och berömmelse över huvud taget kan fungera som tillräckliga motivationsfaktorer för att lyckas. Personer som drivs av yttre motivation – såsom rikedom, uppmärksamhet, ära och berömmelse – är mer

benägna att ge upp än personer som drivs av inre motivation, där aktiviteten och utövandet i sig står i centrum (Ojala & Norell 2006).

Tabell 1: Olika idealtyper av motivation, kombinerat med konkret exempel.

<p style="text-align: center;">INRE MOTIVATION <i>Utövandet i sig är centralt</i></p>	<p style="text-align: center;">YTTRE MOTIVATION <i>Utövandet i sig är perifert</i></p>
<p style="text-align: center;">... riktad mot sinnesförmåelse</p> <p>Anledning till deltagande är de positiva känslor som utövandet skänker, t ex upphetsning, förtjusning, glädje, spänning. Att göra något för att det till sin natur är tillfredsställande.</p> <p><i>Ex: Spela fotboll för att det är roligt</i></p>	<p style="text-align: center;">Yttre styrning</p> <p>Anledning till deltagande är att uppnå vissa belöningar och/eller undvika visst obehag (t ex negativ kritik).</p> <p><i>Ex: Spela fotboll för att bli populär eller rik</i></p>
<p style="text-align: center;">... riktad mot prestation</p> <p>Anledning till deltagande är att den njutning och tillfredsställelse som kommer av att sträva mot nya mål eller resultat, att överträffa sig själv.</p> <p><i>Ex: Spela fotboll för att vinna, vara bäst</i></p>	<p style="text-align: center;">Införlivad styrning</p> <p>Anledning till deltagande är en internalisering av andras värderingar, såsom att man ”bör” eller ”måste” ägna sig åt ett visst utövande.</p> <p><i>Ex: Spela fotboll för det är sunt och vad alla gillar</i></p>
<p style="text-align: center;">... riktad mot kunskap</p> <p>Anledning till deltagande är den tillfredsställelse som erfars medan man lär, tar reda på eller försöker förstå något nytt.</p> <p><i>Ex: Spela fotboll för att bli tekniskt bättre</i></p>	<p style="text-align: center;">Identifierad styrning</p> <p>Anledning till deltagande är att utövandet är förnämligt i syfte att uppnå andra värdefulla personliga mål.</p> <p><i>Ex: Spela fotboll för hälsans skull</i></p>

Wacquant (1995:504) hävdar att äkta engagemang och kärlek till utövandet är nödvändiga ingredienser för att lyckas. Om individen förlorar – eller till och med initialt saknar – den inre motivationen resulterar detta oftast i ett tillbakadragande från utövandet (Sarrazin et al 2002:411).

Att glädjen måste finnas poängteras av före detta ishockeyspelaren Peter Forsberg som säger:

Det måste vara roligt och jag har alltid tyckt om hockey. Såväl träningar som matcher. Om du inte tycker att det är roligt, då är det kört. Då spelar det ingen roll om du är en stor talang (Nyström 2004:14).

Inre motivation som handlar om att ”göra något för att det till sin natur är intressant eller angenämt” (Ryan & Deci 2000:55, *egen översättning*) är ofta sammanflätad med självbilden på så vis att ett utövande av ett visst intresse kan ses som ett uttryck för vem man är – i vissa fall går det inte att separera aktiviteten från det egna jaget (Woodruff et al 2008). Ett stort engagemang i ett visst utövande är påtagligt identitetsskapande (Wacquant 1995; Stebbins 2001; Parker 2001; Kane & Zink 2004). För många som passionerat ägnar sig åt en viss aktivitet är aktiviteten ifråga det enda de verkligen bryr sig om vilket leder till en endimensionell identitet (Warriner & Lavalley 2008):

*Som utövande gymnast beskrev nästan alla en stark identifikation med idrottsrollen. Följaktligen upplevde de sig själva i huvudsak som ”gymnaster” snarare än ”personer som ägnade sig åt gymnastik.” Den här identifikationen förstärktes av uppfattning av andra och en personlig känsla av att gymnastik gjorde dem ”anorlunda” (Warriner & Lavalley 2008:307, *egen översättning*).*

Den snäva fokusen medför en enkelspårighet som över tid leder till att utövandet ifråga är det enda dessa personer kan och behärskar – de har inga färdigheter eller kunskaper vid sidan av området för utövandet (Roderick 2006a:246). Denna process startar ofta förhållandevis tidigt vilket medför att studier och utbildning får en minst sagt undanskymd plats i individens liv.

Försummandet av studier och formell utbildning

Under ungdomsåren leder den kraftiga passionen för exempelvis idrott eller musik ofta till att skola och utbildning blir förhållandevis lågprioriterat. Av mer eller mindre naturliga skäl har skolan mycket svårt att konkurrera med området för passionen och det förefaller som att många av dem som tidigt var passionerad över ett specifikt område utanför skolans väggar snarast betraktade skolan som något nödvändigt ont (Stier 2005:41; Christensen & Sørensen 2009:123). Fotbollsspelaren Roy Keane uppger att ”för mig och mina kompisar var det fotbollen och inte skolan som var viktig i våra liv” (Keane & Dunphy 2003:1f, *egen översättning*) och musikern Don Felder (f d Eagles) berättar att ”skolan intresserade mig helt enkelt inte. Jag gjorde minsta möjliga för att hanka mig fram” (Felder & Holden 2008:8, *egen översättning*). Sångaren Ozzy Osbourne säger å sin sida: ”Jag hatade skolan. *Hatade den*” (Osbourne & Ayres 2009:13, *egen översättning*).

Många av dem som passionerat ägnar sig åt till exempel idrott eller musik och som dessutom drömmer om att kunna försörja sig på det överskattar chansen att lyckas samtidigt som de underskattar risken att misslyckas (Roderick 2006b:18).

Joyce (2007:82, *egen översättning*) konstaterar i enlighet med detta att många unga ishockeyspelare struntar i utbildning ”eftersom de är övertygande om att de en dag kommer tjäna miljoner i NHL.” Kombinationen av ett passionerat förhållande till exempelvis idrott eller musik och ett ointresse för traditionell utbildning leder ofta till skrala akademiska prestationer och förhållandevis låga betyg (McGillivray & McIntosh 2006:378). Detta i sin tur medför att dessa personer har en i sanning ogynnsam position om drömmen att bli fotbollsspelare, rockmusiker, konstnär och så vidare inte uppfylls (McGillivray et al 2005:104). De unga som så innerligt önskar att lyckas inom något specifikt hobbyliknande område befinner sig i en svår sits. Christensen och Sørensen (2009:129, *egen översättning*) hävdar att det är svårt att till fullo ta tillvara och utveckla den potential som talangfulla fotbollsspelare (gäller även utövare inom andra områden) besitter om individen ifråga samtidigt ska prestera goda akademiska resultat:

Vad som alltför ofta inträffar är en halvhjärtad satsning på studierna, och en fotbollskarriär i vilken den enskilde fotbollsspelaren inte blommar ut. Den omhuldade värderingen som finns inom skolans kultur liksom inom idrotten angående ett kombinerande av utbildning och fotbollssatsning tenderar att karaktäriseras av en idealbild av ”den fulländade idrottsmänniskan”, vilket är långt ifrån spelarnas egna erfarenheter av att hantera motstridiga underliggande föreställningar inom de två olika kulturerna.

Avvägningar gällande en helhjärtad satsning på området för passionen och ett engagemang i formella studier förefaller vara delvis förenat med klasstillhörighet. Något förenklat kan det påstås att de som kommer från en mera privilegierad miljö (företrädesvis medelklassen) har mer att förlora än de som kommer från en mindre privilegierad miljö (företrädesvis arbetarklassen) vad gäller en fullständig satsning att förverkliga drömmen om att kunna försörja sig på ett visst utövande av hobbyliknande karaktär. Hårddraget medför detta att de mera privilegierade upplever att ett satsande på passionen ifråga (t ex att föröka bli fotbollsspelare, rockmusiker, konstnär, skådespelare) är förenat med risker och eventuella förluster av olika slag som kan få förödande konsekvenser, medan de mindre privilegierade istället upplever att ett sådant satsande snarare utgör (goda) chanser till en bättre framtid (Wacquant 1995). Vissa grupperingar anser i varierad utsträckning att formell utbildning inte är en möjlig/realistisk väg bort från en oönskad framtid. Musikern K K Downing (Judas Priest) som växte upp i en arbetarklassfamilj i industristaden Birmingham säger att han upplevde att det endast fanns två ”karriärvägar” såvida man inte ville arbeta i fabriken: rockmusiker eller brottsling (Popoff 2007:2). Att lyckas försörja sig på ett utövande av hobbyliknande karaktär handlar för somliga till viss del om så kallade *push-effekter* – i detta fall att undfly en mer eller mindre förutbestämd dyster framtid – men det krävs också att området är förenat med så kallade *pull-effekter*, dvs har en magnetiserande kraft (Wacquant 1995:519).

Jakten på guldet vid regnbågens slut

Den starkt magnetiserande kraft utövandet har på individen och den påföljande inre motivation denne upplever leder till att många är beredda att göra i stort sett ”vad som helst” för att (på sikt) kunna ägna sig åt passionen ifråga som ett betalt heltidsarbete. I ett tidigt skede innebär det ofta att formell utbildning och studier försummas, i ett senare skede att stabil inkomst och eventuellt goda arbetsvillkor underordnas. En av de kämpande konstnärerna i Bains (2006:40f, *egen översättning*) studie säger:

Jag har jobbat varhelst de vill ge mig betalt. Jag har tillverkat allt från plåt till tidningar. Nu jobbar jag i en butik och säljer öl. Min CV är flera sidor lång. För mig är det inte särskilt viktigt, konst är viktigt. Någon sade till för en tid sedan: ”Man ska alltid ha något att falla tillbaka på.” Varenda konstnär jag känner som har haft ett seriöst andra jobb har fallit tillbaka på det och aldrig återvänt till konsten. Man gör vad man kan för att hanka sig fram.

Sångaren Biff Byford (Saxon) – som kände att han var tvungen att spela musik och därför sade upp sig från sitt arbete på en fabrik – upplevde kärva tider i början av rockkarriären:

*Jag hade inga pengar så beklagligt nog sålde jag huset jag fick ta över från min far. Jag behövde pengar och jag behövde [musikalisk] utrustning så jag och en vän skaffade en lägenhet tillsammans för ett pund i veckan; även med dåtidens mått var hyran absurd billig, så ni kan säkert föreställa er hur stället såg ut. Vi överlevde på arbetslöshetsersättning och lite av varje; ströjobb där vi fick pengar direkt i handen, en del snatteri, vad som helst för att helt enkelt överleva. (Byford & Tucker 2007:28, *egen översättning*)*

Under åtminstone inledningsfasen av karriären är det ovanligt att utövandet ger tillräcklig inkomst för att helt på egen hand klara uppehållet vilket innebär att många är i behov av ekonomisk eller annan livsförsörjande hjälp. Förutom arbetslöshetsersättning, extrajobb och viss kriminalitet som exempelvis Byford uppger, lever en del på flickvänner (Strauss 2002) medan andra väljer att bo kvar hemma hos sina föräldrar (Leaf & Sharp 2003) eller hos kompisar (Sarzo 2008); vissa får pengar av sina föräldrar (Randle & Culkin 2009), somliga finansierar sitt utövande med hjälp av studiemedel eller stipendier (Augustsson & Holm 2005) och ytterligare några, företrädesvis inom idrottsvärlden, försöker finna så kallade sponsorer. För många blir den tillvaro som beskrivs ovan permanent, i och med att de aldrig lyckas förvandla hobbyn till en tillräckligt inkomstbringande källa.

Att det är slitsamt, besvärligt, påfrestande och så vidare i såväl materiell som psykisk mening att försöka förvandla hobby till försörjning står utom allt tvivel. Det räcker att läsa några av alla de memoarer och biografier som publicerats för

att upptäcka detta generella mönster. Eller som Phil Mogg (UFO) uttrycker det: "...berättelserna är identiska, det är bara namnen som skiljer dem åt" (Popoff 2005b:227, egen översättning).

Många, eller kanske till med de allra flesta, når emellertid aldrig fram till regnbågens slut. Drömmen når inte längre än till ett ändlöst kämpande eller så spricker illusionen om en förvissad framtid och lämnar individen tämligen tomhänt med en inte alltför ljus framtid. Ett sådant exempel är Eric vars dröm sedan länge har varit att bli konstnär men som nu, något desillusionerad livnär sig som *art mover*, dvs flyttkarl av konstverk:

Det är bara en handfull personer som når berömmelse. Och det är en stor ekonomisk klyfta inom konstvärlden mellan de som har pengar och de som inte har det. Endera tjänar man stora pengar eller hankar sig fram på något dåligt betalt arbete. Ett tag trodde jag att jag skulle kunna undervisa i konst. Jag tänkte att jag skulle kunna vara lärare och ha ett hyfsat liv, med gott om tid att ägna mig åt min egen konst. [...] Chansen att en yngre person får ett sådant jobb är väldigt liten och jag har sedan länge givit upp tanken på att undervisa. [...] Så nu transporterar jag konstverk. [...] ...bär stora lådor innehållande konst, från rika människors hem eller godsmagasinet till museer eller andra godsmagasinet. [...] Mina arbetskamrater är till största del konstnärer. En del är musiker och några få är helt vanliga killar. [...] ...de flesta av oss har insett att vi aldrig kommer att kunna försörja oss som konstnärer eller artister, trots att vi alla önskar att vi kunde det. (Bowe et al 2000:360f, egen översättning)

Många av dem som emellertid lyckats förverkliga drömmen delar en uppfattning om att talang, hängivenhet, vilja och arbetsmoral är nödvändigt men inte tillräckligt. Att lyckas anser åtskilliga (t ex Per Gessle, Peter LeMarc, Ian "Lemmy" Kilmister, Börje Salming, Jörgen Jönsson) vara förenat med en viss slumpmässighet där tillfälligheter och tur spelar en betydande roll.

Är det verkligen himmelriket att försörja sig på sin hobby?

Det förefaller existera en allmän uppfattning om att de som försörjer sig på sitt stora personliga intresse upplever himmelriket på jorden; att deras tillvaro är spännande, angenäm och bekymmersfri.

Joey Kramer (Aerosmith) minns att hans pappa ständigt uttryckte en åsikt om att sonens försörjningssätt måste vara helt kravlöst:

Min pappa sade hela tiden: "Joey, vilket liv du har!" Tjejer, bilar, pengar – du har det så enkelt och bekymmerslöst." Så jag svarade: "Pappa, du kan väl hänga med ut på turné och se hur enkelt det är?" (Davis & Aerosmith 2003:325, egen översättning)

Det förefaller dock av allt att döma vara en delvis illusion att det är enbart förtrollande. Mogelof och Rohrers (2005:93f, *egen översättning*) beskrivning av livet i en symfoniorkester visar tydliga tecken på att det som av många uppfattas vara en drömtillvaro, faktiskt innehåller en hel del negativa upplevelser:

Vad kan vara mer euforiskt än att få sin försörjning från att spela en del av den mest underbara musik som någonsin komponerats, omgiven av begåvade och motiverade musiker, överöst med entusiastiska applåder från en sofistikerad publik, aktad för sin kreativitet, sitt artisteri och sitt kulturella bidrag till samhället? Få arbeten kan erbjuda sådan belöning. Det kan vara idealiskt, men livet i en symfoniorkester medför många utmaningar. [...] I en ensemble är individuellt erkännande för prestationer ovanligt; musikaliska ledare kan vara besvärliga att behaga och svåra att respektera; att repetera och uppträda tillsammans med samma människor dag efter dag kan vara krävande. Dagtid ägnas åt träning, kvällar och helger jobbar man. Att spela stycken från den symfoniska repertoaren år efter år blir enformigt. Ansträngningen från träning och uppträdande kan medföra fysisk och psykiskt oförmåga, och de magiska musikaliska ögonblicken som gör det hela värt kan vara få och sällsynta.

Visserligen innefattar ett hobbyliknat arbete att individen ifråga får betalt för att ägna sig åt vad det denne (förmodligen) tycker är bland det allra roligaste som finns. Men den initiala glädjen och förtjusningen tenderar att minska när ekonomisk ersättning kommer in i bilden (Roadberg 1983), vilket kan förklaras av att med ekonomisk ersättning följer vanligtvis skyldigheter och ansvar (Juniu et al 1996). Friheten att på egen hand fatta fundamentala beslut som *om* man ska utöva aktiviteten och *när* och *hur* denna ska utövas begränsas kraftigt och individen erfar förmodligen att omgivningen har vissa förväntningar och till och med krav på hur man utför aktiviteten som numera är ett yrke. Att sakna reellt inflytande över utövandet förefaller inte vara ovanligt. Torkelson (1998:115) fastslår:

Ska någon utöva inflytande riskerar det att bli på andras bekostnad. Ofta är det den konstnärliga ledningen som fattar besluten, och artisterna får lära sig acceptera detta som en naturlig del i yrket. Det egna inflytandet får stå åt sidan.

Om man försörjer sig som idrottare, musiker, konstnär, författare och så vidare gäller det att prestera på en nivå som tillåter ett fortsatt utövande (Nordling 2002; Roderick 2006a) och i många fall måste prestationerna ligga på en jämn hög nivå – eller som före detta ishockeyspelaren Kjell Samuelsson säger: "Det duger inte

att varva toppmatcher med dåliga” (Nyström 2004:37). Ett påfrestande inslag är att prestationerna, eller i förekommande fall resultatet av prestationerna är till allmän beskådan (Torkelson 1998).

När allmänheten och/eller diverse kritiker är missnöjda med resultaten låter de utövarna få veta detta, ibland på ett väldigt påtagligt sätt:

I likhet med andra offentliga personer – såsom skådespelare och musiker – är fotbollsspelare ständigt utsatta för granskning av en åskådarmassa som anser sig besitta en viss grad av expertis (eller en uppfattning om ett visst kunnande) inom området. Som betalande åskådare har dessa rättigheten att vädra sina åsikter. (Roderick 2006b:3, egen översättning)

Även Börje Salming (f.d ishockeyspelare) berör de krav och den stress, press och oro som kan omgärda ett utövande och skriver:

...vissa spelare upplevde nog en annan sorts press än jag gjorde. För mig gick det så bra, så jag kände alltid klubbens förtroende. En del andra spelare kände nog att de riskerade att bytas bort varje gång de gjorde en dålig match. Att läsa om sig själv i tidningar, veta att ens familj läser alla rykten, alla föräldrar till barnens kompisar läser att man varit dålig, grannarna ser att man kanske ska säljas, folk man möter i mataffären har på morgonen läst att man är en katastrof för laget... Det är en jävla press, helt enkelt. (Salming & Liljedahl 2000:49)

De flesta som försörjer sig på sin hobby upplever en otrygghet och en osäkerhet angående utövandet. De har inte alls samma rättigheter som ”vanliga” anställda har och de befinner sig oftast i mycket konkurrensutsatta situationer. Robidoux (2001:26, *egen översättning*) fastslår i samband med ishockey att ”konkurrensen inom sporten gör att spelarna hamnar i en situation där de endera kämpar för att behålla sin plats i laget eller i en situation där de försöker ta någon annan spelares jobb.” För musiker handlar osäkerheten till stor del om konsumenternas ”opålitliga” musikaliska preferenser men också om den överhängande risken att få sparken. Sångaren Ronnie James Dio med meriter från Elf, Rainbow, Black Sabbath, Heaven And Hell och det egna bandet Dio säger att ”det känns som ens värld rasar samman” angående omständigheten att plötsligt upptäcka att man inte längre är medlem av bandet.⁸

Många utövare tvingas att ständigt leva med ovissheten om hur länge karriären kan fortgå; delvis beroende av området för utövandet. Bland elitidrottare är det förhållandevis ovanligt att den aktiva karriären fortsätter efter 35 års ålder (Roderick 2006a:254; Stier 2005:12) eftersom kroppen – som utgör individens fy-

---

⁸ Sweden Rock Magazine, nr 60, april 2009.

siska kapital – förlorar förmågan att framgångsrikt kunna konkurrera allteftersom den åldras (Robidoux 2001; McGillivray et al 2005). Enligt en kanadensisk studie varar toppidrottskarriärer i snitt i 15 år (Werthner-Bales & Orlick 1986). För engelska professionella fotbollspelare är den aktiva karriären inte längre än i snitt åtta år (Gearing 1999). Bland andra (såsom musiker, författare, skådespelare) kan karriären vara mycket kort – vilket en mängd så kallade dagsländor (*one hit wonders*) fått erfara – eller osedvanligt lång som i fallet med exempelvis Rolling Stones. Det är svårt eller kanske till och med omöjligt att på olika sätt förutse, planera och vidta åtgärder i syfte att skapa och bibehålla en (blomstrande) karriär. Det faktum att inte veta vare sig hur längre kroppen (fysiskt liksom intellektuellt) kan prestera eller hur länge människor är villiga att konsumera det som presteras (musik, konst, litteratur etc) är en stressande faktor i yrkesutövandet. Som utövare måste man ständigt hålla sig aktuell. Bain (2005:33f, *egen översättning*) konstaterar i anknytning till konstnärligt utövande att:

/.../det är prestigefyllt för konstnärer att vara konstant och aktivt närvarande i konstsamhället. Närvaro likställs med synlighet och att ha ett rykte om sig som konstnär bland dem som har makten att diktera konstnärlig legitimitet, värdera konstnärer och deras kulturella produkter (t ex konsthandlare, konstkritiker, konsthistoriker, konstsamlare, konstskolor och intendenten).

Liknande gäller inom idrotten och Roderick (2006a:255, *egen översättning*) skriver i samband med professionell fotboll att ”presentationen av jaget är en ständigt pågående process” och i detta avseende utvecklar fotbollsspelare informella nätverk som nyttjas när deras plats i laget är hotad eller när de förstår att de inte längre ingår i ledningens framtida planer. I detta avseende blir många utövare i praktiken ett slags egenföretagare vars yrkesliv kan liknas vid projektarbete (Haunschild & Eikhof 2009).

Avslutande diskussion

Runtom i världen finns det förmodligen miljontals människor som drömmer om att kunna livnära sig inom ramen för sin passion; som endast ser det glamourösa och förtrollande i att spela fotboll, teater eller rockmusik, skriva romaner, måla tavlor och så vidare. Förvisso upplever många av dem som faktiskt kan försörja på något sådant en glädje och en viss förtjusning men det finns också en baksida som allmänheten inte är lika medveten om. En försörjning på passionen ifråga är för somliga – inte minst idrottare – av mera ”tillfällig” karaktär i den meningen att det endast varar under en begränsad period av individens liv (Werthner-Bales & Orlick 1986; Gearing 1999). I detta avseende kan man tala om en sorts *time out* från det verkliga livet (Breivik & Gilberg 1997); ett avbrott som kan få omfattande konsekvenser på det uppskattningsvis 40, 50 år långa liv som kvarstår efter den aktiva karriären.

Att kunna ha den stora passionen som yrke har tveklöst ett pris. Den tidiga och till viss del nödvändiga fokuseringen medför ofta att dessa individer saknar tillräckliga akademiska meriter (kulturellt kapital) för att – efter den aktiva kar-

riären – kunna konkurrera med andra om de mera ”attraktiva” arbetena på den traditionella arbetsmarknaden (Weinberg & Arond 1952; Hill & Lowe 1974; McGillivray & McIntosh 2006; Christensen & Sørensen 2009). Den stora passionen har ofta en magnetiserande kraft som dels medför ett försakande och ett försummande av inte enbart utbildning, utan också av andra intressen, vänner och kärleksrelationer (Wacquant 1995; Eriksson & Paulsson 2008; Haunschild & Eikhof 2009); dels leder till en endimensionell identitet (Warriner & Lavalley 2008) som ibland bär spår av en sorts besatthet (Vallerand et al 2006). Inom i synnerhet idrottspsykologi har man uppmärksammat den identitetsproblematik som ofta uppstår i samband med att den aktiva karriären tar slut (Stier 2005; McGillivray et al 2005; Roderick 2006b). Många får problem vad gäller utvecklandet av ny identitet och många upplever en stor tomhet och saknad när den aktiva karriären är över (Gearing 1999; Vallerand et al 2008).

Även under den pågående aktiva karriären upplever många en oro, osäkerhet, otrygghet, stress och så vidare. Inte minst i ett slags existentiellt avseende som hänger samman med att mer eller mindre bokstavligen inte veta om arbetet finns kvar i morgon. I anknytning till detta är vanligt med prestationsångest (Torkelson 1998). Musikskribenten Martin Popoff säger:

Helt klart finns det enorma påfrestningar att livnära sig som rockmusiker eller elitidrottsman. Även författare och konstnärer upplever oro, för till exempel skrivkramp och de kan undra: ”Är det över? Kommer jag att kunna prestera något bra igen?” [...] Den här typen av personer upplever en sorts påfrestningar vi inte har en aning om men som skymtar då och då i exempelvis intervjuer. [...] Det gäller att smida medan järnet är varmt och eftersom de flesta vet att karriären kan vara mycket kort måste många verkligen prestera medan de är i ropet. De jobbar stenhårt och sliter ut sig, kan genomgå skilsmässa och eventuellt utveckla alkohol- eller drogberoende. Jag har flera gånger hört artister säga att samtidigt som de befunnit sig på toppen vad gäller framgång och berömmelse har det känts som att de blivit berövade en stor bit av sin själ.

Skivbolag, idrottsklubbar, konstgallerier, bokförlag etc är vanligtvis vinstdrivande företag och deras intresse är att tjäna så mycket pengar som möjligt. Flera musiker har vittnat om hur personer runt omkring på olika sätt skor sig på artisternas bekostnad.

Gitarristen Ritchie Blackmore säger exempelvis att:

...varje band är pressat av skivbolagen som bara tar hänsyn till sina intressen. Varje band existerar endast en begränsad tid så de [skivbolagen] mjölkar ur allt de kan. Det spelar ingen roll om ett

band splittras efter fem år, bara de har spelat in tio skivor under de åren. (Heatley 2007:86, egen översättning)

Robidoux (2001:17, *egen översättning*) skriver angående professionell ishockey att spelarna "...genererar miljontals dollar åt ägarna, arenorna och städerna, liksom åt den myriad av branscher och agenturer som marknadsför produkter direkt eller indirekt genom klubben och/eller ligan."

Inom flertalet hobbyliknande försörjningssätt råder en sorts slit-och-släng attityd där individer som inte längre klarar av att prestera i enlighet med marknadens krav och önskemål mer eller mindre förlorar sitt existens-berättigande. Det förefaller av allt att döma som att exploatering i olika former är ett oundvikligt inslag i förekomsten att ha sin hobby som betalt arbete. Många som lyckas inom sina respektive områden erfar förmodligen att verkligheten skiljer sig från föreställningen. Därmed inte sagt att de ångrar sig. En person i ett discussionsforum på Internet säger:

Jag gjorde min hobby till ett arbete; det medför bra liksom dåliga saker. Jag njuter inte av mitt arbete såsom jag gjorde när det var en hobby, men jag gillar det mer än andra jobb (egen översättning).⁹

Litteratur

- Abrahamsson K (2005). "Drömmen om det goda arbetet" In Fjaestad B & Wolvén L-E (eds). *Arbetsliv och samhällsförändringar*. Lund: Studentlitteratur.
- Abrahamsson L & Johansson J (2008). *Det goda arbetet: igår, idag och imorgon*. Forskningsrapport 2008:19: Luleå Tekniska Universitet.
- Allvin M (1997). *Det individualiserande arbetet. Om modernitetens skilda praktiker*. Eslöv: Brutus Östlings Bokförlag.
- Augustsson C & Holm S (2005). *Stefan Holm: Höjdhoppare*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Bain A (2006). "Constructing an artistic identity" *Work, Employment and Society* 19 (1):25-46.
- Bowe J, Bowe M & Streeter S (2000). *Gig: Americans talk about their jobs*. New York: Three River Press.
- Breivik G & Gilberg R (1997). "Tensions and paradoxes in the role of top level athletes" Paper-presentation, ECSS conference, Köpenhamn 1997.
- Byford B & Tucker J (2007). *Never surrender (or nearly good looking)*. Berlin: I.P. Verlag.
- Christensen M K & Sørensen J K (2009). "Sport or school? Dreams and dilemmas for talented young Danish football players" *European Physical Education Review* 15 (1):115-133.
- Davis S & Aerosmith (2003). *Walk this way: The autobiography of Aerosmith*. New York: Harper Entertainment.

---

⁹ <http://ask.metafilter.com/97411/Has-anyone-made-their-hobby-their-job-and-NOT-been-happy-with-the-decision>.

- Deci E L & Ryan R M (2000). "The 'what' and 'why' of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behaviour" *Psychology Inquiry* 11:227-268.
- Dunning E (1999). *Sports matters: Sociological studies of sport, violence and civilisation*. London: Routledge.
- Eppler M & Nelander B (1984). *Kartläggning och omformning av den psykosociala arbetsmiljön vid ett sjukhus*. Malmö: Liber Förlag.
- Eriksson A & Paulsson M (2008). "Det känns som att jag är min hobby" – En studie om individers upplevelser av att helt eller delvis försörja sig på sin hobby. C-uppsats i Arbetsvetenskap, Karlstads universitet.
- Felder D & Holden W (2008). *Heaven and hell: My life in the Eagles*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Gearing B (1999). "Narratives of identity among former professional footballers in the United Kingdom" *Journal of Aging Studies* 13 (1):43-58.
- Giddens A (1991). *Modernity and self-identity*. Cambridge: Polity Press.
- Grenholm C-H (1988). *Arbetets mening*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Harding J (2003). *Living to play: From soccer slaves to socceratti – a social history of the professionals*. London: Robson Books.
- Haunschild A & Eikhof D R (2009). "Bringing creativity to market: Actors as self-employed employees". In: Mckinlay A & Smith C (eds). *Creative labour. Working in the creative industries*. Houndmills: Palgrave Macmillan.
- Heatley M (2007). *The complete Deep Purple*. London: Reynolds & Hern.
- Hill P & Lowe B (1974). "The inevitable metathesis of the retiring athlete" *The International Review of Sport Sociology* 9:5-29.
- Hunt S J (2004). "Acting the part: 'Living history' as a serious leisure pursuit" *Leisure Studies* 23 (4):387-403.
- Jahoda M (1982). *Employment and unemployment: A socialpsychological analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Johnstone I (2007). *Tom Cruise: All the world's a stage*. London: Hodder Paperback.
- Joyce G (2007). *Sidney Crosby: Taking the game by storm*. Ontario: Fitzhenry & Whiteside.
- Juniu S, Tedrick T & Boyd R (1996). "Leisure or work? Amateur and professional musicians' perception of rehearsal and performance" *Journal of Leisure Research* 28 (1):44-56.
- Kane M J & Zink R (2004). "Package adventure tours: Markers in serious leisure careers" *Leisure Studies* 23 (4):329-345.
- Karasek R & Theorell T (1990). *Healthy work. Stress, productivity and reconstruction of working life*. New York: Basic Books.
- Karlsson J (2009). "Arbetsbegreppet" i: Berglund T & Schedin S (eds). *Arbetslivet*. Lund: Studentlitteratur.
- Keane R & Dunphy E (2003). *Keane: The autobiography*. London: Penguin Books.
- Leaf D & Sharp K (2003). *Kiss: behind the mask: the official authorized biography*. New York : Warner Books
- Lemieux M, McMillan T & Serota M (1997). *Mario Lemieux : The final period*. Pittsburgh: RBR Publishing Inc.
- Losier G F, Bourque P E & Vallerand R J (1993) : "A motivational model of leisure participation in the elderly" *Journal of Psychology* 127 (2):153-170.
- McGillivray D, Fearn R & McIntosh A (2005). "Caught up in and by the beautiful game" *Journal of Sport & Social Issues* 29 (1):102-123.
- McGillivray D & McIntosh A (2006). "Football is my life: Theorizing social practice in the Scottish professional football field" *Sport in Society* 9 (3):371-387.

- Mogelof J P & Rohrer L H (2005). "Rewards and sacrifices in elite and non-elite organizations. Participation in valued activities and job satisfaction in two symphony orchestras" *International Journal of Manpower* 26 (1). 93-109.
- Neulinger J (1981). *The psychology of leisure*. Springfield: Charles C. Thomas.
- Nordling G (2002). *Jobbet är en schlager – några musikers upplevelse av arbetsmiljön*. C-uppsats i Pedagogik, Högskolan i Trollhättan/Uddevalla.
- Nyström M (2004). *Drömmar och tacklingar – en bok om NHL*. Stockholm: Sportförlaget.
- Ojala J & Norell K (2006). "Jamen, varför sluta du då?" – En studie om varför unga seniorer fortsatt respektive slutat med längdskidåkning på elitnivå. C-uppsats, Gymnastik- och Idrotthögskolan i Stockholm.
- Osbourne O & Ayres C (2009). *I am Ozzy*. London: Little Brown Book Group.
- Parker A (2001). "Soccer, servitude and sub-cultural identity: Football traineeship and masculine construction" *Soccer and Society* 2 (1):59-80.
- Paulsen R (2010). *Arbetsamhället. Hur arbetet överlevde teknologin*. Malmö: Gleerups.
- Popoff M (2005b). *UFO: Shoot out the lights*. Simi Valley: Metal Blade Records Inc.
- Popoff M (2007). *Judas Priest: Heavy metal painkillers – an illustrated history*. Ontario: Ecw Press.
- Randle K & Culkin N (2009). "Getting in and getting on in Hollywood: Freelance careers in an uncertain industry" In: Mckinlay A & Smith C (eds). *Creative labour. Working in the creative industries*. Houndmills: Palgrave Macmillan.
- Robidoux M A (2001). *Men at play: A working understanding of professional hockey*. Montreal: McGill-Queen's University Press.
- Roderick M (2006a); "A very precarious profession: Uncertainty in the working lives of professional footballers" *Work, Employment and Society* 20 (2):245-265.
- Roderick M (2006b). *The work of professional football: A labour of love?* Abingdon: Routledge.
- Ryan R M & Deci E L (2000). "Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions" *Contemporary Educational Psychology* 25 (1):54-67.
- Salming B & Liljedahl O (2000). *Börje Salming: The king*. Stockholm: Sportförlaget.
- Sarrazin P, Vallerand R, Guillet E, Pelletier L & Cury F (2002). "Motivation and dropout in female handballers: A 12-month prospective study" *European Journal of Social Psychology* 32:395-418.
- Sarzo R (2008). *Off the rails: Aboard the crazy train in the blizzard of ozz*. Too Smart! Publishing Inc.
- Stebbins R A (2001). "Serious leisure" *Society* 38 (4):53-57.
- Stier J (2005). *Proffsliv och karriärvslut – en sociologisk studie av identitet*. Malmö: Liber.
- Straus N (2002). *Motley Crue: The dirt – Confessions of the world's most notorious rock band*. New York: Regan Books.
- Svensson L & Ulfsdotter Eriksson Y (2009). *Yrkesstatus. En sociologisk studie av hur yrken uppfattas och värderas*. Forskningsrapport. Göteborgs universitet.
- Sweden Rock Magazine*, nr 60, april 2009.
- Thorsrud E & Emery F (1969). *Mot en ny bedriftsorganisation*. Oslo: Tanum Forlag.
- Torkelson E (1998). "Krav, kontroll och socialt stöd – om scenartisters psykosociala arbetsmiljö" *Arbetsmarknad & Arbetsliv* 4 (2):109-119.
- Vallerand R J, Rousseau F L, Grouzet F M E, Dumais A, Grenier S & Blanchard C M (2006) : "Passion in sport : A look at determinants and affective experiences" *Journal of Sport and Exercise Psychology* 28:454-478.

- Vallerand R J, Mageau G A, Elliot A J, Dumais A, Demers M & Rousseau F (2008). "Passion and performance attainment in sport" *Psychology of Sport and Exercise* 9 (3):373-392.
- Vroom V H(1995). *Work and motivation*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Wacquant L J D (1995). "The pugilistic point of view: How boxers think and feel about their trade" *Theory and Society* 24 (4):489-535.
- Warriner K & Lavalley D (2008). "The retirement experiences of elite female gymnasts: Self identity and the psychical self" *Journal of Applied Sport Psychology* 20 (3):301-317.
- Weinberg S K & Arond H (1952). "The occupational culture of the boxer" *The American Journal of Sociology* 57 (5):460-469.
- Werthner-Bales P C & Orlick T (1986). "Retirement experiences of Canada's successful olympic athletes" *International Journal of Sport Psychology* 17:337-363.
- Westby D L (1960). "The career experience of the symphony musician" *Social Forces* 38 (3):223-230.
- Woodruff A L & Schallert D L (2008). "Studying to play, play to studying: Nine college student-athletes' motivational sense of the self" *Contemporary Educational Psychology* 33 (1):34-57.